

الزامات استاندارد و عوامل مؤثر در گذار به IFRS در صنعت بانکداری ایران

حمید حقیقت[†]

ثمینه فیض‌اله^{*}

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۳

چکیده

نحوه گذار از استانداردهای ملی حسابداری به استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی موضوعی چالش‌برانگیز برای کشورها یا نهادهای پذیرنده این استانداردها در دنیا بوده است. هدف این پژوهش شناسایی الزامات استاندارد IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران و همچنین عوامل مؤثر در مدیریت گذار از استانداردهای ملی حسابداری به استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS) است. پس از انجام «مطالعات نظام‌مند»، پرسشنامه‌ای با ۲۰ سؤال طراحی و به‌منظور گردآوری نظرهای خبرگان و دست‌اندرکاران گزارشگری مالی بانک‌ها، برای چهار گروه «بانک‌ها»، «حسابرسان بانکی»، «نهادهای ناظر»، و «صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران» ارسال شد. نرخ بازگشت ۹۰ درصد بوده و داده‌ها با استفاده از منطق فازی تجزیه و تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد الزامات پیچیده IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران، اندازه‌گیری زبان اعتباری موردانتظار، اندازه‌گیری ارزش منصفانه، و اندازه‌گیری و افشای انواع ریسک‌هاست. نظارت اثربخش و کارآمد مقام ناظر، تدوین دستورالعمل‌های مناسب، تشکیل کمیته‌های راهبری و هماهنگ‌کننده اجرای IFRS، برنامه زمان‌بندی شده الزام اجرای IFRS، ایجاد ساختار فرادستگاهی هماهنگ‌کننده متشکل از نهادهای ناظر و متولی، اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی، اصلاح نظام حاکمیت شرکتی، و برگزاری دوره‌های آموزشی و توجیهی اهم اقداماتی است که از نظر پاسخ‌دهندگان در برنامه‌ریزی دوره گذار باید مورد توجه قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی (IFRS)، صنعت بانکداری ایران، الزامات استاندارد IFRS، استانداردهای ملی حسابداری
طبقه‌بندی JEL: M41، G21

^{*} دانشجوی دکتری، پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا.، (نویسنده مسئول)؛
samineh.feyz@gmail.com

[†] دانشیار، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران؛ Hhagh2006@gmail.com
این مقاله مستخرج از بخشی از نتایج پروژه تحقیقاتی گسترده‌ای است که در پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا. به انجام رسیده است.

۱ مقدمه

الزامات استاندارد IFRS^۱، هم به لحاظ فنی و هم به لحاظ اجرایی، بانک‌های مجری در سراسر دنیا را با چالش‌هایی مواجه کرده است. چالش‌های فنی یا تکنیکی به اتخاذ رویه‌های حسابداری، انجام‌دادن برآوردها، و استفاده گسترده از معیارهای قضاوتی مربوط می‌شود. چالش‌های اجرایی نیز با کاستی یا نبود زیرساخت‌های موردنیاز برای پیاده‌سازی IFRS مرتبط است.

طبق تجارب بین‌المللی، عوامل متعددی در کیفیت اجرای IFRS اثرگذار بوده است و چالش‌های فنی و اجرایی قابل‌ملاحظه‌ای وجود دارد که باید به‌منظور بهره‌وری کامل از این استانداردها، بر آن‌ها غلبه کرد (سازمان ملل، ۲۰۰۸). چالش عمده بانک‌ها برای رعایت الزامات IFRS در سطح بین‌المللی مربوط به ابزارهای مالی است، زیرا علاوه بر پیچیدگی‌های ذاتی اندازه‌گیری این ابزارها، حجم عمده ترازنامه بانک‌ها را نیز دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی تشکیل می‌دهد.^۲ چالش اجرای استانداردهای مربوط به ابزارهای مالی در بانک‌های مجری فراگیر است و به‌نظر می‌رسد بانک‌های ایران نیز از این قضیه مستثنا نباشند. درعین‌حال، پیش‌بینی می‌شود شرایط و ویژگی‌های محیط بومی، مانند ساختار اقتصادی و سیاسی ایران (اقتصاد دولتی و شبه‌دولتی، رشد اقتصادی پایین و بعضاً منفی، عدم ثبات اقتصادی و تورم بالا، تحریم‌های بین‌المللی، و نظایر آن)، ساختار نظام قانونی ایران (نظام قانونی کدنوشته و براساس شریعت نظیر سیطره قانون بانکداری بدون ربا در نظام بانکی)، زیرساخت‌های موجود و شیوه کسب‌وکار و مشکلات ساختاری بانک‌ها (چالش‌های حسابداری تعهدی، مطالبات معوق با حجم بالا، ضعف حاکمیت شرکتی در مدیریت بانک‌های ایران، بازار غیرمتشکل پولی، ورود بانک‌ها به بنگاه‌داری، نرخ‌گذاری دستوری، و تسهیلات تکلیفی)، شناخت و طبقه‌بندی، اندازه‌گیری و افشای این ابزارها را با چالش‌های فنی و اجرایی

^۱ International Financial Reporting Standards, IFRS

^۲ برای سنجش حجم ابزارهای مالی در ترازنامه بانک‌های بین‌المللی، از بانک‌های فهرست‌شده در موسسات مالی جهانی دارای اهمیت سیستمی (G-SIFIs) در سال ۲۰۱۸ به‌عنوان نمونه استفاده شد. هیئت ثبات مالی (FSB) هر ساله فهرستی از مؤسسات مالی را که ورشکستگی آن‌ها ممکن است موجب بروز بحران‌های مالی شود، منتشر می‌کند. در این فهرست، از تعدادی بانک، شرکت بیمه، و مؤسسات مالی دیگر بین‌المللی نام برده می‌شود. بانک‌های موجود در این فهرست با همکاری کمیته بازل مشخص می‌شود و بانک‌های جهانی دارای اهمیت سیستمی (G-SIBs) نام دارد. بررسی حجم ابزارهای مالی در ترازنامه بانک‌های G-SIBs نشان داد که ۹۷ درصد از دارایی‌ها را دارایی‌های مالی و ۹۸ درصد از بدهی‌ها را نیز بدهی مالی تشکیل می‌دهد.

بیشتری نیز مواجه کند. همچنین، رعایت الزامات برخی دیگر از استانداردها (غیر از استانداردهای مرتبط با ابزارهای مالی) با توجه به مسائل یادشده، می‌تواند چالش برانگیز باشد. به‌منظور رفع چالش‌های فنی و اجرایی و با انتشار گزارش‌های پس‌اجرا^۱ در برخی نهادها یا کشورها، نهادهای مجری دریافته‌اند که پیاده‌سازی IFRS بدون برنامه مناسب و ایجاد زیرساخت‌های لازم با شکست مواجه خواهد شد.

انجام‌دادن پژوهش حاضر در صنعت بانکداری و با در نظر گرفتن ویژگی‌های محیط اقتصادی، سیاسی، قانونی، و فرهنگی ایران و همچنین روش‌های مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، نحوه طراحی پرسشنامه، و مخاطب قراردادن طیف گسترده‌ای از متخصصان از جمله نوآوری‌های آن محسوب می‌شود.

در ادامه، مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های بین‌المللی، روش‌شناسی پژوهش (شامل نحوه طراحی پرسشنامه، جامعه و نمونه آماری، نحوه گردآوری، و تجزیه و تحلیل داده‌ها)، یافته‌های پژوهش، و در پایان نیز بحث و نتیجه‌گیری ارائه می‌شود.

۲ مبانی نظری

استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی مشتمل بر ۱۷^۲ استاندارد IFRS و ۴۱ استاندارد بین‌المللی حسابداری^۳ (IAS) هستند که تعدادی از استانداردهای IAS با استانداردهای IFRS جایگزین شده است (برای آن دسته از استانداردهای IAS که هنوز جایگزین IFRS ندارند، از استانداردهای IAS مرتبط برای گزارشگری مالی استفاده می‌شود). همچنین، استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی شامل ۲۳ تفسیر از IFRIC^۴ و ۳۲ تفسیر از کمیته تفسیر استانداردها (SIC)^۵ است که به‌مرور و با حذف یا تجدید ارائه برخی از استانداردها، تعداد آن‌ها کمتر شده است. علاوه بر استانداردها و تفاسیر آن‌ها، تعدادی بیانیه مفهومی دیگر نیز توسط بنیاد IFRS منتشر می‌شود که از مهم‌ترین آن‌ها می‌توان به چهارچوب مفهومی استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی اشاره کرد (وبسایت بنیاد IFRS).

¹ post implementation report

² IFRS17 (قراردادهای بیمه) جایگزین IFRS4 شده و عملاً ۱۶ استاندارد از IFRS لازم‌الاجراست.

³ International Accounting Standards, IAS

⁴ International Financial Reporting Interpretations Committee, IFRIC

⁵ Standards Interpretation Committee, SIC

یکی از مشکلات تدوین رویه‌های حسابداری، پیچیدگی و ساختار استانداردهای بین‌المللی است. استانداردهای بین‌المللی به‌طور فزاینده‌ای طولانی‌تر و پیچیده‌ترند و ساختار و پیچیدگی آن‌ها پذیرش و پیاده‌سازی را به‌طرز نامطلوبی تحت تأثیر قرار می‌دهد. به‌طور خاص، می‌توان به استانداردهای بین‌المللی حسابداری در مورد ابزارهای مالی اشاره کرد. حرکت هیئت بین‌المللی استانداردهای حسابداری^۱ (IASB) به سمت مدل ارزش منصفانه به پیچیدگی IFRS افزوده است. ارزش منصفانه مفهومی ذهنی بوده و اندازه‌گیری دقیق آن دشوار است و تفسیرهای متفاوت می‌تواند منجر به نتایج متفاوت شود (وونگ^۲، ۲۰۰۴). هوگن دورن^۳ نیز عنوان می‌کند که IFRS حتی برای حساب‌رسان و سایر متخصصان بیش از حد پیچیده است و فهم صورت‌های مالی برای اکثر کاربران سخت خواهد بود. در سال ۲۰۰۵، حدود ۷۰۰۰ شرکت اروپایی ملزم شدند که صورت‌های مالی تلفیقی خود را برای اولین بار براساس IFRS تهیه کنند. نهادهایی که برای اولین بار IFRS را اجرا می‌کردند، پیچیدگی‌ها و تأثیرات آن را دست‌کم گرفتند. بسیاری از شرکت‌ها قبل از اجباری شدن اجرای IFRS، فرایند گذار به این استانداردها را از مدتی قبل آغاز کرده بودند. تهیه صورت‌های مالی براساس IFRS کامل، زمان بسیار بیشتری از زمان انتظاری را به خود اختصاص داد و این‌طور تصور می‌شد که کاملاً منطبق بر IFRS است، ولی برای مثال حدود ۳۰۰ بند اظهارنظر روی آن گذاشته شد (هوگن دورن، ۲۰۰۶).

اجرای IFRS9 برای مؤسسات مالی ساده و بدون پیچیدگی نیست و چالش‌های قابل‌تأملی در دو حوزه برای آن‌ها به‌همراه دارد: ۱- طبقه‌بندی و اندازه‌گیری: IFRS9 رویکردی منطقی را برای طبقه‌بندی دارایی‌های مالی (با توجه به مدل کسب و کار^۴ و ویژگی‌های جریان‌های نقدی قراردادی (SPPI)^۵) ارائه می‌دهد. این رویکرد مبتنی بر اصولی است که به‌کارگیری آن پیچیده و غالباً دشوار است و ۲- کاهش ارزش: مطابق IFRS9 مدل زیان اعتباری موردانتظار^۶ (ECL)، زیان‌های اعتباری را نسبت به رویکرد زیان‌های تحقق‌یافته بموقع‌تر شناسایی می‌کند و مستلزم استفاده از اطلاعات آینده‌نگر و آستانه پایین‌تر برای شناسایی زیان‌های موردانتظار برای کل عمر دارایی مالی است (باو^۷، ۲۰۱۶).

¹ International Accounting Standards Board, IASB

^۲ Wong، عضو سابق هیئت‌مدیره فدراسیون بین‌المللی حسابداران (IFAC)

³ Hoogendoorn

⁴ Business Model

⁵ Solely Payments of Principal and Interest, SPPI

⁶ Expected Credit Losses, ECL

⁷ Bao et al. Moody's Analytics

IFRS13 ارزش منصفانه را تعریف می‌کند، چهارچوبی برای اندازه‌گیری ارزش منصفانه تعیین می‌کند و واحدهای تجاری را ملزم به افشای اطلاعات مربوط به اندازه‌گیری ارزش منصفانه می‌کند (وبسایت بنیاد IFRS). از آنجا که طبق طبقه‌بندی IFRS9 برخی از ابزارهای مالی باید به ارزش منصفانه اندازه‌گیری شوند، نحوه اندازه‌گیری ارزش منصفانه ابزارهای مالی نیز در صنعت بانکداری از اهمیت بسیاری برخوردار است.

IFRS7 به چگونگی افشای ابزارهای مالی و ریسک‌های آن‌ها در گزارش‌های مالی می‌پردازد و از آنجا که حجم عمده دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها را ابزارهای مالی تشکیل می‌دهد، این استاندارد از اهمیت زیادی در گزارشگری مالی بانک‌ها برخوردار است. هدف این استاندارد، الزام واحد تجاری به افشای اطلاعات در صورت‌های مالی است تا استفاده‌کنندگان بتوانند ۱- اهمیت ابزارهای مالی در عملکرد و وضعیت مالی واحد تجاری و ۲- ماهیت و میزان ریسک‌های ناشی از ابزارهای مالی که واحد تجاری در طول دوره و در پایان دوره گزارشگری در معرض آن قرار می‌گیرد و نحوه مدیریت این ریسک‌ها توسط واحد تجاری را ارزیابی کنند (IFRS7.1).

علاوه بر استانداردهای مرتبط با ابزارهای مالی، IFRS 1 به دلیل الزامات گذار و IAS 12 به دلیل الزامات مالیاتی چالش‌هایی را در اجرا به همراه داشته است. IFRS 1: پذیرش برای نخستین بار؛ شامل الزامات و راهنمایی‌هایی برای کمک به تهیه اولین صورت‌های مالی براساس IFRS واحد تجاری است. همچنین، هدف از ارائه IAS 12: مالیات بر درآمد؛ تجویز نحوه حسابداری مالیات بر درآمد است. شون^۱ طبق تحقیقی که در سال ۲۰۰۴ انجام داد، به اثر مالیات توجه کرده و بیان می‌کند بر اثر عدم تعیین تکلیف قوانین و مقررات مالیاتی نوعی آربیتراژ ایجاد می‌شود که باید از آن اجتناب کرد؛ وی پیشنهاد کرد که کمیته موازی با هیئت تدوین استانداردها برای حل این مشکل ایجاد شود یا این موضوع به‌گونه‌ای در فرایند استانداردگذاری استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مدنظر قرار گیرد (شون، ۲۰۰۴).

ماهیت پیچیده و حجم زیاد IFRS موجب می‌شود تا پیاده‌سازی آن به‌ویژه در کشورهای درحال توسعه و کشورهای دارای اقتصادهای درحال گذار که کمبود تخصص، منابع، و زیرساخت برای انجام‌دادن چنین کار وسیعی دارند، دشوار باشد (سازمان ملل، ۲۰۰۵). در مطالعات موردی، شواهد روشنی مبنی بر ضرورت آماده‌سازی بستر اجرا در سطح کشور و سازمان پذیرنده پیش از اجرای IFRS وجود دارد. این مطالعات نشان می‌دهد که روند اجرای IFRS باید به‌گونه‌ای باشد که زمان کافی برای تهیه مقدمات لازم فراهم شود. همچنین،

¹ Schön

برنامه اقدام گذار به IFRS نیازمند چهارچوب اجرایی از فعالیتهای هدفمند است که طی مدت‌زمانی مشخص انجام شود. وجود نقشه راه برای ارائه اهداف گذار به IFRS، آگاه‌کردن سازمان‌های نظارتی نسبت به تأثیرات بالقوه گذار، مطلع‌ساختن تهیه‌کنندگان و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی نسبت به آثار بالقوه کوتاه‌مدت و بلندمدت گذار در عملکرد، و موقعیت مالی کسب‌وکار از اجزای ضروری برنامه‌ریزی مناسب است (سازمان ملل، ۲۰۰۸). آگاهی در طول دوره گذار از طریق آموزش و پشتیبانی باید افزایش یابد، به‌طوری‌که تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی بتوانند استانداردهای جدید را به‌خوبی درک و از آن‌ها استفاده کنند (بونسون و همکاران^۱، ۲۰۰۹؛ جودی و همکاران^۲، ۲۰۱۶؛ بک‌من^۳، ۲۰۱۶؛ جوشی و همکاران^۴، ۲۰۱۶). جرماکوییز و همکاران^۵ (۲۰۱۴) به اهمیت آموزش و پرورش در زمینه آماده‌سازی تهیه‌کنندگان صورت‌های مالی برای تطبیق با IFRS در کشورهای درحال توسعه اشاره می‌کنند، و تعدادی دیگر از تحقیقات نیز یافته‌های مشابهی را در سایر کشورهای پیشرفته گزارش کرده‌اند (جونز و هیگینز^۶، ۲۰۰۶؛ گوئریرو^۷، ۲۰۱۲؛ ابراهیم و همکاران، ۲۰۱۴)، اما شواهد از کشورهای درحال توسعه نشان می‌دهد که متخصصان پشتیبانی یا دستورات عمل‌های محدود از سوی نهادهای نظارتی دارند (الختانی^۸، ۲۰۱۲؛ نورالنبی^۹، ۲۰۱۷).

برای گذار بانک‌ها از گزارشگری مالی فعلی به IFRS، گام نخست شناسایی پیچیده‌ترین الزامات استاندارد برای اجرا در صنعت بانکداری ایران است تا بتوان مطابق با تغییرات در الزامات گزارشگری، زیرساخت‌های موردنیاز را فراهم کرد. با این توضیحات، پرسش اول پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

¹ Bonsón et al.

² Judy et al.

³ Beckman

⁴ Joshi et al.

⁵ Jermakowicz et al.

⁶ Jones & Higgins

⁷ Guerreiro

⁸ Alkhtani

⁹ Nurunnabi

– الزامات پیچیده^۱ استاندارد IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران کدام است؟ همچنین، گذار به IFRS و فراهم کردن زیرساخت‌های لازم نیازمند برنامه‌ریزی اصولی و مدون است و ملاحظات اجرایی خاص خود را دارد؛ بنابراین، به‌منظور شناسایی عوامل مؤثر در مدیریت گذار به گزارشگری مالی مبتنی بر IFRS در صنعت بانکداری ایران، پرسش دوم پژوهش به شرح زیر مطرح می‌شود:

– عوامل مؤثر در اجرای مطلوب IFRS در صنعت بانکداری ایران کدام است؟

۱.۲ پیشینه پژوهش

ویورو و وود^۲ در یک مطالعه کیفی (به‌صورت مصاحبه) در سال ۲۰۱۵ به بررسی چالش‌های نهادهای گزارشگر در مورد گذار به استانداردهای گزارشگری بین‌المللی مالی پرداختند. مصاحبه‌شوندگان بر این عقیده بودند که تدوین رویه‌های حسابداری جدید برای حسابداران با توجه به قضاوت‌محور بودن IFRS و فقدان دانش کافی نسبت به این استانداردها، بسیار سخت است. به‌دلیل اینکه چهارچوب IFRS برای نهادهایی که برای اولین بار آن را اجرا می‌کنند ناشناخته است، معمولاً در این مواقع نهادها به رقبای خود در هنگام استقرار رویه‌های حسابداری نگاه می‌کنند. جلسات مشترک بین شرکت‌های موجود در صنعت و حسابرسان می‌تواند برای رسیدن به دیدگاهی مشترک در تدوین رویه‌های حسابداری کمک کند.

نتایج نظرسنجی که توسط مؤسسه دیلویت^۳ در خصوص IFRS9 از ۹۱ بانک در سطح جهانی انجام شد، نشان می‌دهد وجود تفسیر قابل‌قبول و سازگار از IFRS9 در سطح جهان و مقررات‌گذاران، حسابرسان، و دیگر دست‌اندرکاران از مهم‌ترین چالش‌های مدیریت برنامه وجود داده‌های موردنیاز به‌منظور پشتیبانی از توسعه مدل زبان اعتباری موردانتظار از مهم‌ترین چالش‌های فنی IFRS9 است (دیلویت، ۲۰۱۶).

گولیاس و سوموگی^۴ مطالعه‌ای در خصوص تجارب مرتبط با IFRS9 در بخش بانکی (۲۰۱۹) در مجارستان انجام دادند و برای این منظور نظرسنجی مبتنی بر پرسشنامه طراحی

^۱ منظور استانداردهایی است که بانک‌های ایران را به لحاظ فنی و اجرایی برای پیاده‌سازی IFRS با چالش مواجه می‌سازد.

^۲ Weaver & Woods

^۳ Deloitte

^۴ Gulyás & Somogyi

کردند. آن‌ها در جریان تحقیق به دنبال پاسخ به این سؤال بودند که متخصصان مؤسسات اعتباری، پروژه گذار به IFRS 9 را تا چه اندازه موفق می‌دانند و اجرای استاندارد جدید چه چالش‌ها و چه مزایا و معایبی را برای آن‌ها به همراه دارد. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که ۶۰ درصد مؤسسات اعتباری شرکت‌کننده در این نظرسنجی موفق به تکمیل پروژه گذار خود تا اول ژانویه ۲۰۱۸ نشده‌اند. براساس پاسخ‌ها، سه چالش بزرگ کلی نبود ظرفیت‌های لازم در سیستم‌های فناوری اطلاعات، الزامات اطلاعاتی زیاد، و کمبود زمان عنوان شد. همچنین، پاسخ‌دهندگان عدم کفایت مقررات، فقدان تجربه، و کمبود متخصصان آموزش‌دیده IFRS را مشکلات بعدی و بالاتر از متوسط دانستند.

کاروسو و همکاران^۲ در سال ۲۰۲۱ نظرسنجی به منظور شناسایی الف- چالش‌های پیش روی بانک‌ها و ناظران در کشورهایی که IFRS 9 را اجرا کرده‌اند و ب- در کشورهایی که هنوز چهارچوب حسابداری جدید را اجرا نکرده‌اند، از سوی بانک جهانی انجام دادند. تعداد پاسخ‌های دریافتی از ۱۸۴ پرسشنامه ارسالی به کشورها و اقتصادها در سراسر جهان، ۹۱ عدد بود. چالش‌های اصلی که مقامات ناظر در اجرای IFRS 9 با آن مواجه شده بودند شامل ریسک مدل‌سازی، در دسترس نبودن داده‌ها، کیفیت پایین داده، و ظرفیت محدود کارکنان بود. در چندین مورد، کیفیت پایین داده با ظرفیت محدود کارکنان ارتباط داشته و منجر به مشکلاتی برای ناظر در بررسی مناسب بودن اعتبار مدل بانک‌ها و کفایت داده‌های ورودی شده بود. نتایج نظرسنجی نشان می‌دهد این مسئله اغلب منجر به چالش‌هایی در ارزیابی کفایت ذخیره زیان وام و اطمینان از سازگاری استفاده از استاندارد حسابداری مبتنی بر اصول در بین مؤسسات شده است. همچنین براساس پاسخ‌های ناظران، چالش‌هایی که بانک‌ها در اجرای IFRS 9 با آن مواجه بودند، در کشورهای با سطوح درآمد متفاوت، مختلف است. سه چالش اصلی در دسترس نبودن داده‌ها و کیفیت پایین داده، مدل‌سازی ریسک و اتکای بیش‌ازحد به قضاوت مدیریت، و بار ناشی از فعالیت در چندین حوزه تجاری عنوان شد که برای همه کشورهای یکسان بود؛ اما کشورهای با درآمد متوسط و درآمد پایین، ظرفیت محدود کارکنان و فقدان ابزارهای تحلیلی مناسب را به عنوان چالش‌های مهم اجرای IFRS 9 برجسته کردند. علاوه بر این، اتکای بیش‌ازحد به خدمات‌دهندگان خارج از بانک به عنوان موضوع مهم در کشورهای کم‌درآمد نام برده شد.

^۱ تاریخ الزامی شدن IFRS 9 توسط IASB

^۲ Caruso et al.

نهادهای معتبر بین‌المللی و افرادی که در بسیاری از پروژه‌های گذار به IFRS شرکت داشته‌اند، نکات و تجارب مفیدی را عنوان کرده‌اند. این موارد در قالب موضوعات طبقه‌بندی‌شده و به‌صورت مدل مفهومی به شرح جدول ۱ گردآوری شده است:

جدول ۱

عوامل مؤثر در گذار به IFRS

<ul style="list-style-type: none"> • تعیین استراتژی گذار اولین قدم در راه اجرای IFRS تعیین استراتژی گذار است. در نگاه کلان برای اجرای IFRS، دو استراتژی وجود دارد: ۱- اجرای یکباره^۱: در این رویکرد، تمام استانداردها به‌صورت هم‌زمان (در زمان تعیین شده) اجرا می‌شود. ممکن است با توجه به ویژگی‌های محیطی کشور اجراکننده، آماده‌سازی زیرساخت‌های لازم نیاز به دورهٔ تنفس زمانی (متناسب با موقعیت هر کشور) داشته باشد؛ ۲- اجرای تدریجی (به‌صورت اجرای مرحله‌بندی‌شده^۲ یا همگرایی^۳): در این رویکرد، اجرای استانداردها به‌صورت تدریجی و در طول زمان انجام می‌شود. ممکن است اجرای برخی استانداردها به تعویق بیفتد یا اینکه سازمان استاندارد گذار کشور مجری، استانداردهای ملی را در طول زمان با IFRS همگرا کند تا به پذیرش کامل IFRS^۷ دست‌یابد. 	<p>محورهای کلان (جی‌این‌جانگ^۱) ۲۰۱۶؛ سازمان ملل، ۲۰۰۸؛ مارادونا و چند^۲، ۲۰۱۸؛ وان و های^۳، ۲۰۱۸</p>
<ul style="list-style-type: none"> • هماهنگی قوانین و مقررات موجود در سطح ملی با الزامات IFRS اجرای صحیح و اصولی IFRS نیازمند داشتن برنامهٔ عملیاتی است که ویژگی‌های آن به شرح زیر است: ۱- داشتن چهارچوبی منطقی از فعالیت‌های هدفمند و تعیین اهداف روشن؛ ۲- تعیین دورهٔ زمانی مناسب - کفایت و واقع‌بینانه‌بودن زمان‌بندی دورهٔ گذار؛ - توجه به زمان موردنیاز برای آموزش کارکنان، تغییرات رویه‌ها و سیستم‌های حسابداری، تغییرات سیستم‌های فناوری اطلاعات، و جمع‌آوری داده‌های تاریخی موردنیاز برای محاسبهٔ برخی برآوردهای الزام‌شده در IFRS؛ و - کشورهای مختلف با توجه به زیرساخت‌های خود اکثراً بازهٔ زمانی بین سه تا پنج سال را برای گذار در نظر گرفته‌اند. همچنین، مشاهده شده است کشورهای کمتر توسعه‌یافته بازهٔ زمانی بیشتری برای مثال ده سال و حتی بیشتر از آن را نیز به دورهٔ گذار اختصاص داده‌اند؛ و ۳- برنامه‌ریزی نیروی انسانی 	<p>ویژگی‌های برنامهٔ عملیاتی اجرای IFRS (سازمان ملل، ۲۰۰۸؛ مارادونا و چند^۲، ۲۰۱۸؛ وان و های^۳، ۲۰۱۸؛ ویور^۴، ۲۰۱۴)</p>

¹ Jee In Jang

² Maradona & Chand

³ Van & Huy

⁴ Big Bang

⁵ Phased-In

⁶ Convergence

⁷ Full Adoption

– برآورد از کمیت نیروی انسانی موردنیاز و تخصص‌های مرتبط در تمام سطوح جهت آماده‌سازی زیرساخت‌های نیروی انسانی؛ و
– تأمین و تجهیز نیروی انسانی موردنیاز.

آموزش بخش مهمی از پروژه گذار است و باید جزو فعالیت‌های اولیه برنامه عملیاتی اجرای IFRS باشد. مواردی که در برنامه آموزشی حائز اهمیت است، به شرح زیر است:

- ۱- شناسایی تخصص‌های موردنیاز؛
- ۲- تعیین استراتژی آموزشی (برای مثال آموزش اولیه و سپس آموزش مستمر)؛
- ۳- تعیین برنامه و مفاد آموزشی با توجه به مسئولیت‌ها و نیازهای افراد؛ و
- ۴- تعیین برنامه‌های آموزشی برای مقامات و کارشناسان نظارت.

تغییر در رویه‌های حسابداری به میزان تفاوت موجود میان استانداردهای ملی و IFRS بستگی دارد. هنگام اعمال تغییرات در رویه‌های حسابداری باید موارد زیر را مدنظر قرار داد:

- ۱- شباهت بیشتری با استانداردهای ملی داشته و به‌کارگیری آن‌ها سبب کاهش آثار حسابداری انتقال به IFRS شود؛
- ۲- سبب حداقل شدن آثار منفی اجرای IFRS شود؛
- ۳- الزامات افشای کمتر و کم‌هزینه‌تری برای بانک‌ها داشته باشد؛
- ۴- سبب حداکثر شدن سودمندی صورت‌های مالی شود؛
- ۵- باعث به‌کارگیری کمتر قضاوت‌های گسترده و استفاده از تکنیک‌های اندازه‌گیری شود؛
- ۶- باعث نوسان‌پذیری کمتر در گزارش‌های مالی شود؛
- ۷- عملکرد بانک و شاخص‌های کلیدی عملکرد را بهتر نشان دهد؛
- ۸- توجه به پیامدهای مالیاتی استفاده از رویه‌های جدید حسابداری؛ و
- ۹- استفاده از تجارب سایر سازمان‌ها در تدوین رویه‌های جدید حسابداری.

آموزش IFRS

(ویبور، ۲۰۱۴؛
ادواردز^۱، ۲۰۱۶)

اعمال بهینه
تغییرات در
رویه‌های
حسابداری
(ویبور، ۲۰۱۴)

رویکردهای

مالیات

(کایرن^۲، ۲۰۱۱؛
بارب^۳، ۲۰۱۴؛
پی‌دیلیوسی،
۲۰۱۳)

- ایجاد سیستم حسابداری یکپارچه برای برآوردن هم‌زمان الزامات گزارشگری مالی و مالیاتی؛
- استفاده از معافیت‌های مالیاتی به‌خصوص برای سال‌های آغازین اجرای IFRS به‌عنوان مشوق‌های اجرایی؛ و
- سازگار کردن برنامه‌ریزی‌ها و استراتژی‌های مالیاتی با حسابداری مبتنی بر ارزش منصفانه و مدل زیان اعتباری موردانتظار.

تعامل

دست‌اندرکاران

گزارشگری مالی

بانک‌ها

(سازمان ملل،
۲۰۰۸؛
ویبور،
۲۰۱۴)؛

- مشارکت، اجماع نظر، و ارتباط مؤثر و هماهنگ نهاد‌های نظارتی، حسابداران و حسابرسان حرفه‌ای، تهیه‌کنندگان، و استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی در برنامه‌ریزی IFRS و پیاده‌سازی آن؛ ارتباط بین این گروه‌ها باید با هدف رسیدن به موارد زیر انجام گیرد:
  - مشخص کردن اهداف گذار به IFRS و پذیرش آن؛
  - به‌اشتراک گذاشتن تصمیمات اجرایی به‌منظور اجرایی سازگارتر از IFRS و کاهش تناقضات؛ و
  - بالابردن آگاهی نهاد‌های نظارتی در مورد آثار احتمالی گذار به IFRS.

¹ Edwards

² Cairns et al.

³ Barbe

- ارتقای ظرفیت نظارتی بانک مرکزی
- ارزیابی شیوه‌های طبقه‌بندی و ارزشیابی ابزارهای مالی شامل مکانیسم‌های کنترلی، حاکمیت شرکتی، و مدیریت ریسک (خصوصاً دارایی‌هایی که ارزش منصفانه آن‌ها با استفاده از مدل‌های ارزش گذاری تعیین می‌شود یا نیاز به برآورد زبان اعتباری موردانتظار دارد)؛
- تدوین دستورالعمل و راهنماهای به‌کارگیری استانداردها
- تدوین دستورالعمل به‌منظور به‌کارگیری رویه‌های یکسان و سازگار در سطح بانک‌ها در خصوص نحوه ارزیابی کیفیت اعتباری تسهیلات و اندازه‌گیری ECL (شامل در نظر گرفتن نوع متغیرها و سناریوهای کلان اقتصادی)؛
- تدوین دستورالعمل نحوه انطباق، مدیریت اطلاعات، به‌کارگیری تکنیک‌های ارزش گذاری، و نظایر آن (فرایندهای سناریوسازی، معیارهای اطلاعات ورودی، و انتخاب مدل ارزش گذاری)؛ و
- ارائه دستورالعمل در خصوص نحوه برخورد با سودهای روز نخست حسابداری ارزش منصفانه و سود و زبان‌های حاصل از اجرای ارزش منصفانه.
- طراحی چهارچوبی برای ترغیب حسابرسان به ایجاد ظرفیت‌های لازم برای رسیدگی به صورت‌های مالی بانک‌ها، دریافت بازخورد، استفاده از تجارب حسابرسان در تدوین دستورالعمل‌ها، و ارتقای ظرفیت‌های نظارتی.

مسئولیت‌های**مقام ناظر**

(پلاتا و

همکاران^۱)

۲۰۱۷؛ سازمان

مللی، ۲۰۰۸؛

مارادونا و چند،

۲۰۱۸؛ وان و

های، ۲۰۱۸؛

ویور، ۲۰۱۴؛

ادواردز،

(۲۰۱۶)

آمادگی

نهادهای

حرفه‌ای

حسابداری

(سازمان ملی،

۲۰۰۸؛ ویور،

۲۰۱۴؛ ادواردز،

(۲۰۱۶)

- پیاده‌سازی موفق IFRS نیازمند پشتیبانی گسترده و مداوم انجمن‌های حرفه‌ای حسابداران است:
- ایجاد ظرفیت فنی موردنیاز در حرفه حسابداری برای اجرای IFRS به شیوه‌ای مناسب؛
- استفاده از خدمات مؤسسات بزرگ حسابداری و حسابرسی بین‌المللی؛ و
- همکاری با مقررات‌گذاران ملی و حل مسائل عملیاتی پیاده‌سازی که در هنگام پذیرش IFRS به‌وجود می‌آید؛ و
- کمک به ارتقا و انسجام مقررات برای اجرای IFRS.

تحقیقات داخلی انجام‌شده در مورد IFRS محدود بوده و عمدتاً به موانع یا چالش‌های اجرا به‌صورت عمومی و نه در حوزه یا صنعت مشخص پرداخته‌اند؛ بنابراین در پیشینه پژوهش، منحصراً تحقیقات مرتبط بین‌المللی بررسی شد.

۳ روش‌شناسی

این پژوهش از نوع کاربردی و پیمایشی است که برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. مبنای سؤالات پرسشنامه مطالعات نظام‌مند بوده است که با بررسی نظام‌مند متون استانداردها، اسناد، رهنمودها، و مقالات منتشرشده توسط مؤسسات بزرگ حسابرسی دنیا، کمیته بازل، بانک جهانی، سازمان ملل، افراد متخصص در حوزه گذار به IFRS، و

¹ Plata

پژوهش‌های مرتبط پیشین طراحی شده است. بازه زمانی انجام‌دادن پژوهش نیز بین سال‌های ۱۳۹۸-۱۳۹۹ بوده است.

به دلیل گستردگی حیطه‌های موضوعی قابل بررسی در پرسش‌های پژوهش، ۷ سؤال مرتبط با پرسش اول (الزامات پیچیده استاندارد IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران کدام است؟) و ۱۳ سؤال مرتبط با پرسش دوم (عوامل مؤثر در اجرای مطلوب IFRS در صنعت بانکداری ایران کدام است؟) در پرسشنامه طراحی شد. همچنین به منظور جلوگیری از تکرار و افزایش حجم پرسشنامه، سؤالات دارای موضوع یکسان در قالب جدول طراحی شد. سؤالات پرسشنامه، ساختار پاسخ‌دهی، روش تجزیه و تحلیل، و آزمون‌های مورد استفاده به شرح جدول ۲ است.

جدول ۲

ساختار سؤالات پرسشنامه

پرسش‌های پژوهش	شماره سؤالات مرتبط	سؤالات	ساختار پاسخ‌دهی	روش تجزیه و تحلیل و آزمون‌های مورد استفاده
پرسش اول	۱ تا ۷ (در قالب جدول)	شناسایی الزامات پیچیده استاندارد IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران	طیفی	آزمون مقایسه فازی، تحلیل واریانس و تاپسیس
پرسش دوم	۸ تا ۱۸ (در قالب جدول)	شناسایی عوامل اثربخش در پیاده‌سازی و اجرای مستمر و مطلوب IFRS در بانک‌های ایران	طیفی	آزمون مقایسه فازی، تحلیل واریانس و تاپسیس
پرسش دوم	۱۹	شناسایی مدت‌زمان لازم برای ایجاد بسترهای مناسب به منظور اجرای IFRS	ساده	آمار توصیفی
پرسش دوم	۲۰	پیشنهاد برای اجرای بهتر IFRS در صنعت بانکداری ایران	باز	طبقه‌بندی موضوعی

منبع: یافته‌های تحقیق

جامعه و نمونه پرسش‌شوندگان

جامعه آماری این پژوهش به دو گروه اصلی تقسیم می‌شود: گروه اول دست‌اندرکاران فرایند گزارشگری مالی بانک‌ها شامل بانک‌ها، حسابرسان بانکی، و نهادهای ناظر است و گروه دوم صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران هستند. از گروه اول خواسته شده است به صورت اجماع گروهی و در قالب هویت نهادی به پرسش‌ها پاسخ دهند، لذا ذکر آمار جمعیت‌شناختی

برای این گروه موضوعیت ندارد. در ادامه نحوه انتخاب نمونه و نظرسنجی در این دو گروه تشریح شده است.

بانکها؛ به عنوان مجریان و تهیه کنندگان صورت‌های مالی بانکها. در این بخش با توجه به اهمیت این طبقه، نمونه‌گیری نشده و کل جامعه پوشش داده شد، به طوری که همه بانکها و مؤسسات اعتباری مجاز شامل ۳۲ مورد اعم از بانک‌های خصوصی، دولتی، و مؤسسات اعتباری مجاز در نظر گرفته شد. همچنین، از هر بانک به عنوان نهاد نظرسنجی شد و از آنها خواسته شد در قالب تیمی با مشارکت کارشناسان واحد گزارشگری مالی و با مسئولیت بالاترین مدیر اجرایی مستقیماً درگیر و مسلط به فرایند گزارشگری بانک به پرسشنامه پاسخ داده شود.

حسابرسان بانکی؛ به عنوان اعتباردهندگان به صورت‌های مالی. در این بخش، از آنجایی که موضوع بانک و کسب‌وکار آن تفاوت‌های قابل توجهی با کسب‌وکارهای دیگر دارد و حسابرسی آن دانش، تخصص، و تجربه مرتبط را می‌طلبد، همه حسابرسان بانکی که طی ده سال اخیر حسابرسی بانک انجام داده‌اند، شامل ۲۱ گروه حسابرسی شناسایی شده و به طور کامل پوشش داده شد. در این بخش نیز نمونه‌گیری انجام نشده و کل جامعه (تعریف شده) پوشش داده شده است. همچنین، از هر مؤسسه حسابرسی به عنوان نهاد، نظرسنجی و خواسته شد تا در قالب گروه‌های حسابرسی بانکی (به تعداد گروه‌های مستقل) و با مسئولیت مدیرمسئول حسابرسی هر بانک به پرسشنامه پاسخ داده شود.

نهادهای ناظر شامل بانک مرکزی، بورس اوراق و بهادار تهران، جامعه حسابداران رسمی، و کانون کارشناسان رسمی دادگستری. این نهادها با توجه به نقش حائز اهمیت نظارتی که در فرایند گزارشگری مالی بانکها بر عهده دارند، انتخاب شدند؛ از معاونت نظارت بانک مرکزی خواسته شد تا پرسشنامه توسط گروه‌های مستقل نظارت بر بانکها شامل ۱۲ گروه و با مسئولیت رئیس گروه ذی‌ربط پاسخ داده شود. در بخش سازمان بورس و اوراق بهادار از کارشناسان اداره ناشران سازمان بورس خواسته شد تا به سؤالات پاسخ دهند و در مورد جامعه حسابداران رسمی درخواست شد تا توسط دو کارگروه تخصصی «بورس، بانک، و بیمه» و کارگروه تخصصی «فنی و استانداردها» با مسئولیت رئیس کارگروه‌های ذی‌ربط به سؤالات پاسخ داده شود. در این بخش نیز جامعه نظارتی در حد کفایت پوشش داده شد.

صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران. این گروه با استفاده از روش نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند انتخاب شدند و سپس برای بهینه‌سازی از روش گلوله برفی استفاده شد. ویژگی‌های اصلی برای انتخاب این گروه آشنایی کافی با گزارشگری مالی بانکها و آشنایی نسبی با مفاهیم IFRS در نظر گرفته شد. با این معیار، تعداد ۵۰ نفر انتخاب شد. ۷۳ درصد از این

افراد دارای تحصیلات دکتری هستند، ۸۱ درصد از آن‌ها در رشته حسابداری تحصیل کرده‌اند، سابقه کار مرتبط با گزارشگری مالی در حوزه بانکی به‌طور متوسط ۸/۳ سال و در حوزه غیربانکی ۱۷/۴ سال بوده است. ۶۲ درصد از صاحب‌نظران در حوزه حسابداری و حسابرسی و ۴۷ درصد از آن‌ها در حوزه بانکی دارای تجربه‌اند (افراد عمدتاً در بیش از یک حوزه دارای تخصص و تجربه هستند). ۶۴ درصد از افراد آشنایی نظری بالایی با IFRS و ۸۱ درصد از آن‌ها آشنایی عملی متوسط به بالا با آن دارند. اطلاعات کامل‌تر در خصوص آمار جمعیت‌شناختی و تخصصی گروه صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران به شرح جدول ۳ است:

جدول ۳

آمار جمعیت‌شناختی و تخصصی گروه صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران

سابقه کار مرتبط با گزارشگری مالی (میانگین-سال)		تحصیلات (درصد فراوانی)		جنسیت (درصد فراوانی)	
غیربانکی	بانکی	دکتر	کارشناسی ارشد	مؤنث	مذکر
۱۷/۴	۸/۳	۷۳	۲۷	۵	۹۵
تخصص و تجارب حرفه‌ای (درصد)					
مالیاتی	ارزش‌گذاری	نظارت	حسابرسی	حسابداری	بانکداری
۲۰	۳۱	۳۱	۶۲	۶۲	۴۷
میزان آشنایی نظری با IFRS (درصد)					
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۱۰	۵۴	۳۴	۲	۰	
میزان آشنایی عملی با IFRS (درصد)					
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۷	۱۵	۵۹	۱۷	۲	

منبع: یافته‌های پژوهش

آمار توصیفی ارسال و دریافت پرسشنامه‌ها براساس گروه‌های پاسخ‌دهنده به شرح جدول ۴ است:

جدول ۴ ترکیب پاسخ‌دهندگان

شرح	تعداد پرسشنامه ارسالی	ساختار پاسخ‌دهی	تعداد پرسشنامه دریافتی	نرخ بازگشت (درصد)
بانک‌ها	۳۲	نهادی (گروهی)	۲۹	۹۱
حسابرسان بانکی	۱۸	نهادی (گروهی)	۱۴	۷۸
سازمان حسابرسی	۳	نهادی (گروهی)	۳	۱۰۰
نهادهای ناظر	۱۲	نهادی (گروهی)	۱۲	۱۰۰
سایر نهادهای ناظر (سازمان بورس و اوراق بهادار، جامعه حسابداران رسمی و کانون کارشناسان رسمی دادگستری)	۴	نهادی (گروهی)	۳	۷۵
صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران	۵۰	فردی	۴۵	۹۰
جمع	۱۱۹		۱۰۶	۹۰

منبع: یافته‌های پژوهش

اعتبار پرسشنامه

برای مرحله پایلوت، پرسشنامه ۷ نفر از متخصصان بانکی، حسابرسان بانک‌ها و صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشی که برای پاسخ به پرسشنامه در نظر گرفته شده بودند، انتخاب شدند. تعداد ۳ نفر نیز با توجه به پیشنهاد آن‌ها به این مرحله اضافه شد. همچنین، پیشنهادهای خبرگان در خصوص تعدیل‌های ساختاری و محتوایی در پرسشنامه اعمال شد. روایی پرسشنامه با جدول اعتبار آزمون سی. اچ. لاشه^۱ (۱۹۷۵) براساس نظرهای ۱۰ خبره سنجیده شد. از آنجایی که حداقل نسبت روایی مورد نیاز برای ۱۰ نفر پایلوت ۶۲ درصد^۲ است و روایی همه پرسش‌ها نزدیک به ۱۰۰ درصد بود، روایی پرسشنامه تأیید شد. در این پژوهش، پایایی^۳ پرسش‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ بررسی شد. ضریب آلفای کرونباخ در

^۱ C. H. LAWSHE

^۲ طبق ضریب لاشه حداقل روایی مورد نیاز برای ۱۰ ارزیاب، ۰/۶۲ است.

^۳ Reliability

همه پرسش‌ها بالای ۰/۸۵ درصد به دست آمد و این موضوع به این معناست که تمام پرسش‌ها از پایایی خوب و قابل‌قبولی برخوردارند.

تجزیه و تحلیل پرسشنامه

الف- روش تحلیل آمار فازی با استفاده از منطق فازی مثلثی، تاپسیس، و تحلیل واریانس طیف پاسخ‌گویی برای سؤالات با موضوع یکسان و طراحی شده در قالب جدول، بین ۰ تا ۱۰ (۱۱ تایی) در نظر گرفته شد و برای تحلیل پاسخ‌ها از تابع عضویت مثلثی در منطق فازی بهره گرفته شد. کران بالا و پایین نیز مساوی و برابر به ۱ در نظر گرفته شد. بازه طراحی شده دو مزیت دارد: نخست آنکه نیاز نیست تا جواب‌های پاسخ‌دهندگان برای تحلیل به عدد تبدیل شود و سپس این اعداد فازی شود و دوم آنکه پاسخ‌دهندگان در این حالت نسبت به بازه‌های کیفی^۱ آزادی عمل بیشتری دارند و می‌توانند پاسخ‌های دقیق‌تری ارائه دهند. پس از محاسبه آماره بسنده مربوط به هر سؤال، فاصله اطمینان در سطح ۹۵ درصد با استفاده از توزیع t محاسبه شد. برای انجام دادن آزمون و محاسبه مقدار p ، مقدار آماره آزمون فازی برحسب فرض صفر محاسبه شد. نسبت مساحت مجموعه مشترک بین دو مثلث به مساحت مثلث فرض صفر مقدار p است.

در این پژوهش، به دنبال تأیید شدن H_0 هستیم. بنابراین، اگر مقدار P کمتر از ۰/۰۵ شود، فرض صفر رد خواهد شد. هریک از سؤالات ۱ تا ۱۸ به عنوان فرض در نظر گرفته می‌شوند؛ به عنوان مثال، در سؤال ۱ فرض صفر به این صورت است: «اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار برای اجرای IFRS در بانک‌های ایران بسیار پیچیده است» و اگر مقدار P کمتر از ۰/۰۵ شود، در این صورت اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار برای اجرای IFRS در بانک‌های ایران پیچیده نیست یا پیچیدگی کمی دارد.

فرض صفر: عضویت در عدد فازی مثلثی (۷، ۸، ۹) به عنوان فرض صفر کلی در نظر گرفته شده است. آزمون فرض این پژوهش به صورت فرمول (۱) است.

^۱ برای مثال، بازه «به شدت مخالف تا به شدت موافق»

$$\begin{cases} H_0: \mu_a(x) \in (7,8,9) \\ H_1: \mu_a(x) \notin (7,8,9) \end{cases} \quad (۱)$$

پس از انجام دادن آزمون فرض، به منظور شناسایی تأثیرگذارترین عوامل، از ابزار تاپسیس (TOPSIS^۱) استفاده شد. بدین منظور، اطلاعات حاصل از پرسشنامه، به صورت مرتب، برحسب گروه‌های پاسخ‌دهنده کدگذاری و در محیط اکسل ثبت شد و برای اجرای آزمون‌ها از نرم‌افزارهای R و Minitab استفاده شد.

در نهایت، از آزمون تحلیل واریانس (ANOVA) برای بررسی وجود تفاوت دیدگاه‌ها در گروه‌های پاسخ‌دهنده استفاده شد. سپس، برای سؤال‌هایی که در آن‌ها تفاوت دیدگاه‌ها بین گروه‌ها معنادار بود، برای شناسایی دسته‌های متفاوت از دسته‌بندی فیشر^۲ استفاده شد. براساس این دسته‌بندی، گروه‌هایی که پاسخشان شباهت بیشتری با یکدیگر دارد، در یک دسته قرار می‌گیرند و با حروف انگلیسی یکسان مشخص می‌شوند (دسته‌های A یا B یا C). همچنین، گروه‌هایی که پراکندگی بالا یا شباهت به دو یا چند دسته دارند، با حروف ترکیبی (AB و BC) نشان داده می‌شود.

ب- آمار توصیفی و طبقه‌بندی موضوعی
به منظور تجزیه و تحلیل سؤال ۱۹، فراوانی پاسخ‌ها ملاک قرار گرفت. همچنین برای تجزیه و تحلیل سؤال ۲۰ که به صورت سؤال باز مطرح شد، ابتدا پاسخ‌های دارای مضامین یکسان در کنار هم قرار داده شد و آن‌هایی که از فراوانی نسبی برخوردار بودند، انتخاب شدند. سپس عبارت کلیدی با توجه به پاسخ‌ها برای هر مضمون - به نحوی که از توضیح‌دهندگی قابل قبولی برای آن مضمون برخوردار باشد - انتخاب شد. در مرحله بعدی، عبارات کلیدی قابل‌اختصاص به یک مقوله مشخص، در یک طبقه قرار گرفت. در نهایت، این مقوله‌ها به موضوعات کلی‌تری در سه بخش «برنامه‌ریزی»، «اقدامات اجرایی»، و «توصیه‌های سیاستی» طبقه‌بندی شد.

۴ نتایج

پرسش اول پژوهش: «میزان پیچیدگی الزامات IFRS در فرایند اجرای آن در بانک‌های ایران» - شامل ۷ سؤال:

¹ Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution, TOPSIS

² Fisher LSD Grouping

الزامات استاندارد IFRS زیربنای پیاده‌سازی این استانداردها در صنعت بانکداری ایران است و عوامل مؤثر و زیرساخت‌های لازم برای اجرا منوط به میزان شکاف و چگونگی تغییرات استانداردها در گذر از استانداردهای ملی حسابداری به IFRS است. به همین منظور برای شناسایی آن دسته از الزامات که در اجرا پیچیدگی بیشتری دارد و فراهم‌نکردن زیرساخت‌های آن می‌تواند پیاده‌سازی IFRS را با چالش مواجه کند، این پرسش مطرح شد. داده‌های این سؤالات با استفاده از منطق فازی مثلی تجزیه و تحلیل شد. سپس به منظور رتبه‌بندی پاسخ‌های معنادار از آزمون تاپسیس استفاده شد. از آزمون تحلیل واریانس و دسته‌بندی فیشر نیز برای بررسی تفاوت پاسخ در گروه‌ها بهره گرفته شد. یافته‌های پژوهش در این رابطه به شرح جدول ۵ است که به ترتیب امتیاز تاپسیس مرتب شده‌اند:

جدول ۵

آزمون فرض آماری و تاپسیس الزامات پیچیده IFRS

شماره سؤال	سؤال	میانگین (انحراف معیار)	سطح معنی‌داری (نتیجه)	امتیاز تاپسیس
۱	اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار (ECL)	۸/۹۶ (۱/۰۸)	۰/۸۸ (پذیرش)	۰/۷۸
۲	اندازه‌گیری ارزش منصفانه	۹/۱۱ (۱/۲۹)	۰/۸۳ (پذیرش)	۰/۷۴
۳	اندازه‌گیری و افشای انواع ریسک	۸/۷۱ (۱/۲۳)	۰/۹۹ (پذیرش)	۰/۷۲
۴	پذیرش IFRS برای نخستین بار	۸/۲۸ (۱/۷۵)	۱ (پذیرش)	۰/۵۹
۵	مالیات انتقالی	۷/۷۸ (۲/۰۹)	۱ (پذیرش)	۰/۴۷
۶	شناخت و طبقه‌بندی دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی	۷/۷۶ (۱/۸۵)	۰/۸۱ (پذیرش)	۰/۴۷
۷	افشای دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی	۷/۴۸ (۱/۶۴)	۰/۶۷ (پذیرش)	۰/۴۶

منبع: محاسبات تحقیق

طبق نتایج، تمام موارد در آزمون فرض موردپذیرش قرار می‌گیرند. بنابراین، الزامات استاندارد پیچیده برای اجرا در صنعت بانکداری ایران به ترتیب اهمیت شامل «اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار (IFRS9)»، «اندازه‌گیری ارزش منصفانه (IFRS13)»، «اندازه‌گیری و افشای انواع ریسک (IFRS7 و IFRS9)»، «پذیرش IFRS برای نخستین بار (IFRS1)»، «مالیات انتقالی (IAS12)»، «شناخت و طبقه‌بندی دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی (IFRS9)»، و «افشای دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی (IFRS7)» است. همچنین با توجه به آزمون تحلیل واریانس و دسته‌بندی فیشر تفاوت معناداری بین پاسخ گروه‌ها مشاهده نشد.

به‌رغم راهبرد کلی و رویه موجود در تدوین استانداردهای ملی حسابداری که عمدتاً برگرفته از استانداردهای بین‌المللی حسابداری هستند و با وجود هماهنگی اغلب استانداردهای موجود با استانداردهای متناظر آن‌ها (در مقطع تدوین استاندارد ملی) درحال حاضر، تفاوت‌هایی بین استانداردهای ملی حسابداری و IFRS ۱- در سطح مفاهیم و ۲- در سطح استانداردهای حسابداری و تضاد با سایر قوانین وجود دارد. تعداد زیادی از استانداردهای بین‌المللی حسابداری ویرایش یا حتی برخی حذف شده‌اند، اما استاندارد متناظر آن در ایران که قبلاً معادل یا مشابه نسخه بین‌المللی بوده، به‌طور متناسب موردبازنگری قرار نگرفته است و نتیجتاً درحال حاضر مغایرت‌های بااهمیتی وجود دارد. همچنین تاکنون، برای تعدادی از استانداردهای بین‌المللی مانند IFRS9، استاندارد متناظر ارائه نشده است. این موضوع سبب شده است دامنه استفاده از این استانداردها در برخی از استانداردهای دیگر - به‌رغم ارائه استاندارد ملی متناظر و به‌روز - با نقصان همراه باشد؛ برای مثال، می‌توان به IFRS7 اشاره کرد که استاندارد ملی متناظر آن «استاندارد حسابداری ۳۷: ابزارهای مالی-افشا» بوده و مباحث مربوط به افشای زیان اعتباری موردانتظار^۱ از آن حذف شده است.

IFRS13 نیز باوجود الزامی شدن در گزارشگری مالی از ۱۴۰۰/۰۱/۰۱ به بعد، برای دارایی‌ها و بدهی‌های مالی اندازه‌گیری شده به ارزش منصفانه کاربرد ندارد. با این توضیحات، درحال حاضر پیشینه‌ای از اجرای استانداردهای مربوط به افشا و اندازه‌گیری ابزارهای مالی (IFRS7، IFRS9، و IFRS13) در گزارشگری مالی بانک‌های ایران وجود ندارد. از طرفی با بررسی صورت‌های مالی بانک‌های ایران، مشخص شد که به‌طور متوسط بیش از ۹۰ درصد دارایی‌ها و بدهی‌های آن‌ها را ابزارهای مالی تشکیل می‌دهد.^۲ لذا باوجود حجم زیاد ابزارهای مالی در ترازنامه بانک‌ها، عملاً استاندارد ملی حسابداری متناظری برای آن‌ها وجود ندارد. از سوی دیگر، برخی قوانین و مقررات فعلی حاکم بر گزارشگری مالی بانک‌های ایران یا با نحوه عمل در IFRS متفاوت است یا بعضاً عدم سازگاری در آن‌ها وجود دارد؛ برای مثال، می‌توان

^۱ الزامات مربوط به اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار در IFRS9 است.

^۲ برای تعیین حجم دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی در ترازنامه بانک‌های ایرانی، ترازنامه بانک‌های فعال در بازار بورس و اوراق بهادار ایران بررسی شد. شامل بانک‌های پاسارگاد، کارآفرین، سامان، اقتصاد نوین، صادرات، ملت، انصار، حکمت ایرانیان، سرمایه، شهر، آینده، دی، پارسیان، پست‌بانک، تجارت، خاورمیانه، رفاه کارگران، قرض‌الحسنه رسالت، سینا، گردشگری، و مهر اقتصاد.

به نحوه طبقه‌بندی تسهیلات اعطایی^۱، نحوه محاسبه ذخیره مطالبات^۲، نحوه شناسایی درآمد تسهیلات اعطایی^۳، عملیات بانکی بدون ربا (متفاوت با بانکداری رایج بین‌المللی از لحاظ منابع کلیدی، فعالیت‌های کلیدی، جریان درآمدی و ساختار هزینه‌ها (بدری، ۱۳۹۴))، و نظایر آن اشاره کرد. بنابراین با اجرای IFRS، بانک‌ها وارد فاز جدیدی از گزارشگری مالی خواهند که با نحوه گزارشگری فعلی آن‌ها بسیار متفاوت است.

پرسش دوم پژوهش: در پاسخ به این پرسش مبنی بر اینکه «عوامل مؤثر در اجرای مطلوب IFRS در صنعت بانکداری ایران کدام است؟» ۱۳ سؤال در پرسشنامه مطرح شد: سؤال‌های ۸ تا ۱۸- «عوامل اثربخش در پیاده‌سازی و اجرای مستمر و مطلوب IFRS در بانک‌های ایران» - شامل ۱۱ سؤال؛

داده‌های حاصل از این سؤال‌ها نیز با استفاده از منطق فازی مثلثی تجزیه و تحلیل شد. سپس به‌منظور رتبه‌بندی پاسخ‌های معنادار از آزمون تاپسیس استفاده شد. از آزمون تحلیل واریانس و دسته‌بندی فیشر نیز برای بررسی تفاوت پاسخ در گروه‌ها بهره گرفته شد. یافته‌های پژوهش در این رابطه به شرح جدول ۶ است که به ترتیب امتیاز تاپسیس مرتب شده‌اند. نتایج آزمون فرض آماری نشان می‌دهد تمام عوامل موردپذیرش قرار می‌گیرند. آزمون تاپسیس نیز عوامل را از نظر میزان اهمیت رتبه‌بندی کرده که با اهمیت‌ترین آن‌ها آموزش، نظارت اثربخش، و تدوین دستورالعمل شناسایی شد.

^۱ دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری، مصوب شورای پول و اعتبار، بخشنامه م/ب/۲۸۲۳ (۱۳۸۵).

^۲ دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مؤسسات اعتباری، مصوب شورای پول و اعتبار، بخشنامه م/ب/۲۱۲۷۰/۹۱ (۱۳۹۱).

^۳ مصوبه شورای پول و اعتبار، بخشنامه م/ب/۷۷۲ (۱۳۸۴) و مصوبه شورای پول و اعتبار، بخشنامه م/ب/۲۵۸۰۲۰/۹۴ (۱۳۹۴).

جدول ۶

آزمون فرض آماری و تاپسیس عوامل اثربخش در پیاده‌سازی و اجرای مستمر و مطلوب IFRS در بانک‌های ایران

شماره سؤال	سؤال	میانگین (انحراف معیار)	سطح معنی‌داری (نتیجه)	امتیاز تاپسیس
۸	برگزاری دوره‌های آموزشی و توجیهی برای اجرای IFRS در سطح بانک‌ها	۸/۹۳ (۱/۳۲)	۰/۹۱ (پذیرش)	۰/۷۱
۹	نظارت اثربخش و کارآمد مقام ناظر (بانک مرکزی)	۸/۸۳ (۱/۲۸)	۰/۹۵ (پذیرش)	۰/۶۸
۱۰	تدوین دستورالعمل برای برخی موضوعات حساس نیازمند قضاوت در IFRS	۸/۵۳ (۱/۴۲)	۱ (پذیرش)	۰/۶۲
۱۱	تشکیل کمیته راهبری اجرای IFRS در سطح هر بانک و نهادهای صنفی بانک‌ها (کانون بانک‌های خصوصی و شورای هماهنگی بانک‌ها)	۸/۴۱ (۱/۴۴)	۱ (پذیرش)	۰/۶۱
۱۲	ابلاغ برنامه زمان‌بندی شده الزام اجرای IFRS به بانک‌ها توسط بانک مرکزی به‌عنوان مقام ناظر	۸/۵۱ (۱/۶۵)	۱ (پذیرش)	۰/۶۰
۱۳	ایجاد ساختار فرادستگاهی هماهنگ‌کننده متشکل از نهادهای ناظر بازار پول و سرمایه، وزارت اقتصاد و دارایی، سازمان امور مالیاتی، جامعه حسابداران رسمی، سازمان حسابرسی، ...	۸/۵۷ (۱/۶۹)	۱ (پذیرش)	۰/۵۹
۱۴	اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی	۸/۲۲ (۱/۵۷)	۱ (پذیرش)	۰/۵۸
۱۵	احساس نیاز واقعی بانک‌ها به صورت‌های مالی مبتنی بر IFRS در توسعه کسب‌وکار	۸/۴۴ (۱/۸۲)	۱ (پذیرش)	۰/۵۷
۱۶	استفاده از متخصصان بین‌المللی	۸/۰۷ (۱/۸۷)	۱ (پذیرش)	۰/۵۳
۱۷	ایجاد جامعه ارزشیابان حرفه‌ای	۸/۰۶ (۲/۰۳)	۱ (پذیرش)	۰/۴۹
۱۸	تدوین دستورالعمل انطباق محصولات بانکداری بدون ربا با تعاریف مرتبط در IFRS	۸/۰۱ (۲/۱۷)	۱ (پذیرش)	۰/۴۸

منبع: محاسبات تحقیق

با توجه به آزمون تحلیل واریانس و دسته‌بندی فیشر در دو سؤال تفاوت معنادار بین پاسخ گروه‌ها وجود دارد. در سؤال ۱۴ «اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی» میانگین پاسخ‌ها برای سه گروه «صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران»، «مؤسسات حسابرسی»، و «بانک‌ها» بالاتر و نزدیک به هم بوده و انحراف معیارشان نیز نزدیک به هم است؛ بنابراین، این سه گروه

در دسته‌بندی فیشر در دسته (A) قرار می‌گیرند. ولی میانگین گروه «نظارت» و «سازمان حسابرسی» نسبت به گروه‌های دسته (A) پایین‌تر است و در دسته (B) قرار می‌گیرند. به نظر می‌رسد گروه‌های دسته (A) بر اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی تأکید بیشتری دارند. همچنین، میانگین پاسخ‌ها از دیدگاه «سازمان حسابرسی» پایین است و براساس فرض صفر معنادار بوده و رد می‌شود.

در سؤال ۱۶ «استفاده از متخصصان بین‌المللی» میانگین پاسخ‌ها از دیدگاه «جامعه حسابداران رسمی» و «سازمان حسابرسی» بسیار پایین است (پاسخ این گروه، با توجه به آزمون فرض، معنادار بوده و رد می‌شود) و طبق دسته‌بندی فیشر این دو گروه در دسته (B) قرار می‌گیرند و بقیه گروه‌ها در دسته (A). این مسئله نشان‌دهنده آن است که پاسخ‌ها در این دو دسته‌بندی با یکدیگر متفاوت‌اند؛ یعنی گروه (A) میانگین بالا و گروه (B) میانگین پایین دارند. به نظر می‌رسد دو گروه «جامعه حسابداران رسمی» و «سازمان حسابرسی» به دلیل تضاد منافع ناشی از سروکار داشتن با آموزش نیروی انسانی حسابدار و حسابرس و تدوین استانداردها لزومی به استفاده از متخصصان بین‌المللی در اجرای IFRS نمی‌بینند که ممکن است تا حدودی جانبدارانه باشد؛ در صورتی که بقیه گروه‌ها با میانگین بالا این گویه را تأیید کرده‌اند.

سؤال ۱۹- «مدت‌زمان لازم برای ایجاد بسترهای مناسب به‌منظور اجرای IFRS»؛ داده‌های حاصل از این سؤال با استفاده از آمار توصیفی تجزیه و تحلیل شد. در این پرسش، از پاسخ‌دهندگان خواسته شد که مدت‌زمان لازم برای ایجاد بستر مناسب، زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، ارتقای دانش لازم، و... را به‌منظور اجرای IFRS تخمین بزنند. فراوانی و درصد فراوانی برحسب گروه‌های پاسخ‌دهنده به شرح جدول ۷ است:

جدول ۷

فراوانی مدت‌زمان لازم برای ایجاد بسترهای مناسب اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران

تعداد سال	کل فراوانی	پاسخ‌دهندگان نهادی		پاسخ‌دهندگان فردی	
		درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی
۲ سال	۸	۷/۸	۰	۸	۱۸/۶۰
۳ سال	۲۶	۲۵/۵	۱۳	۱۳	۳۰/۲۳
۴ سال	۱۱	۱۰/۸	۶	۵	۱۱/۶۳
۵ سال	۳۲	۳۱/۴	۲۲	۱۰	۲۳/۲۵
بیش از ۵ سال	۲۵	۲۴/۵	۱۸	۷	۱۶/۲۸

منبع: محاسبات تحقیق

پاسخ‌دهندگان نهادی شامل ۲۹ بانک، ۱۲ گروه نظارت بانک مرکزی، ۱۴ مؤسسه حسابرسی، ۳ گروه سازمان حسابرسی، و ۳ گروه سایر نهادهای ناظر است که جمعاً شامل ۶۱ گروه است. در هر یک از این گروه‌ها، پاسخ‌ها شامل اجماع نظر چندین نفر است که در قالب نهادی به سؤالات پاسخ داده‌اند؛ بنابراین، تعداد افراد پاسخ‌دهنده در پاسخ‌دهندگان نهادی عملاً بیش از ۶۱ نفر است. تعداد پاسخ‌دهندگان فردی هم ۴۵ نفر شامل صاحب‌نظران دانشگاهی و پژوهشگران هستند. علت تمایز قائل شدن بین این دو ساختار پاسخ‌دهی تفاوت قابل‌ملاحظه در پاسخ‌هاست. به‌طور کلی، ۵۶ درصد کل پاسخ‌دهندگان، ۶۸ درصد از پاسخ‌دهندگان نهادی، و ۴۰ درصد از پاسخ‌دهندگان فردی جمعاً ۵ سال و بیش از ۵ سال را برای ایجاد بسترهای مناسب اجرای IFRS در صنعت بانکداری لازم دانسته‌اند. به‌نظر می‌رسد پاسخ‌دهندگان نهادی درک درست‌تری از زمان مناسب برای ایجاد زیرساخت‌ها دارند. همچنین، قریب به اتفاق پاسخ‌دهندگان (۹۲ درصد) ۳ سال و بیشتر را برای دوره گذار در نظر گرفته‌اند. نتایج حاصل‌شده نشان می‌دهد حداقل زمان لازم برای دوره گذار ۳ سال است. به بیانی دیگر با توجه به زیرساخت‌های موجود، نمی‌توان با اختصاص دوره کوتاه (برای مثال ۱ سال) به آمادگی مطلوب برای اجرای IFRS دست یافت. همچنین، ممکن است آنچه در عمل اتفاق خواهد افتاد متفاوت با این پیش‌بینی‌ها باشد و لازم باشد زمان بیشتری را به دوره گذار اختصاص داد. مطالعات نیز نشان می‌دهد در برخی کشورها با وجود اینکه زیرساخت‌های مناسب‌تری نسبت به ایران داشتند، دوره گذار نسبتاً طولانی را سپری کرده‌اند.

سؤال ۲۰- «پیشنهاد برای اجرای بهتر IFRS در صنعت بانکداری ایران» - سؤال باز؛
به‌دلیل وجود مشکلات ساختاری و شیوه کسب‌وکار متفاوت بانک‌های ایران، ویژگی‌های محیطی نظیر شرایط اقتصادی، قوانین و مقررات، و عدم تجربه عملی اجرای IFRS در صنعت بانکداری ایران عوامل مؤثر در اجرا کاملاً قابل‌استخراج از ادبیات تحقیق نبود؛ بنابراین علاوه بر موارد عنوان‌شده در سؤال‌های ۸ تا ۱۹، در یک سؤال باز از پاسخ‌دهندگان خواسته شد تا پیشنهادهای خود را در مورد اجرای بهتر IFRS در قالب گزاره‌های مختصر و روشن بیان کنند. یافته‌های حاصل از این سؤال - که از فراوانی نسبی برخوردار بوده است - خلاصه‌سازی و به‌صورت موضوعی طبقه‌بندی شد. پیشنهادهای پاسخ‌دهندگان در سه بخش «برنامه‌ریزی»، «اقدامات اجرایی»، و «توصیه‌های سیاستی» طبقه‌بندی شده است:

الف- برنامه‌ریزی: پیشنهادهای پاسخ‌دهندگان در ارتباط با اجرای بهتر IFRS که در حیطه موضوعی «برنامه‌ریزی» قابل‌طبقه‌بندی است، به شرح جدول ۸ است:

جدول ۸

پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان برای اجرای بهتر IFRS - بخش «برنامه‌ریزی»

<p>- تعیین دوره گذار مناسب و برنامه‌ریزی شده برای توسعه و ایجاد زیرساخت‌های مورد نیاز IFRS؛</p> <p>- اجرای مرحله به مرحله IFRS؛</p> <p>- اجرای آزمایشی IFRS در دوره گذار و آسیب‌شناسی پس از اجرا؛</p> <p>- یکپارچه‌سازی نظام‌های مالی در سطح هر بانک و شبکه بانکی؛ و</p> <p>- طبقه‌بندی بانک‌ها (نوع مالکیت و اندازه) برای اولویت‌گذاری برنامه‌ریزی اجرای IFRS.</p>	<p>تدوین نقشه راه با زمان‌بندی معین</p>
<p>- فرهنگ‌سازی و ایجاد درک صحیح نسبت به نیاز اجرای IFRS (پیشگیری از رجحان شکل بر محتوا)؛</p> <p>- نظارت بانک مرکزی بر فرایندهای آموزشی سطح بانک‌ها؛ و</p> <p>- تعامل نهادهای حرفه‌ای داخل کشور و استفاده از تجارب آن‌ها مثل انجمن حسابداران خبره و جامعه حسابداران رسمی.</p>	<p>آموزش</p>
<p>- رفع ابهامات از قوانین و مقررات بانکداری بدون ربا و ارائه پیشنهادها و راهکارهای کارشناسی شده؛</p> <p>- نشست مشترک سازمان بورس و سازمان امور مالیاتی برای تصمیم‌گیری روشن در خصوص مالیات متعلقه پس از اجرای IFRS؛ و</p> <p>- توجه به آثار اجرای IFRS در چهارچوب قوانین و مقررات ورشکستگی در بانک‌ها.</p>	<p>هماهنگ‌سازی قوانین و مقررات و رفع چالش‌های قانونی در اجرای IFRS</p>
<p>- شفافیت دستورالعمل‌ها به طوری که کلیه ذی‌نفعان استنباط یکسانی از آن داشته باشند؛</p> <p>- تعیین راهکارهای اجرایی برای تأمین الزامات کمیته بال در کنار الزامات IFRS؛ و</p> <p>- مشخص کردن ویژگی‌های اساسی بسترهای نرم‌افزاری و سخت‌افزاری مورد نیاز برای اجرای IFRS.</p>	<p>تدوین راهنمای اجرای استانداردها</p>
<p>- تدوین برنامه و چک‌لیست کنترلی مناسب توسط نهادهای نظارتی شامل بانک مرکزی، سازمان حسابرسی، و جامعه حسابداران رسمی و حصول اطمینان از اجرای کامل استانداردهای حسابداری مطابق با IFRS؛</p> <p>- ارتقا و نظارت بر اجرای صحیح قوانین حاکمیت شرکتی؛ و</p> <p>- الزام بانک‌ها به ارائه گزارش اجرا به بانک مرکزی برای نظارت کارآمد در فرایند اجرای IFRS.</p>	<p>نظارت</p>
<p>- استقرار نظام‌های استاندارد ارزیابی عملکرد و</p> <p>- ایجاد انگیزه برای اجرای IFRS بین مدیران ارشد بانک‌ها با اصلاح قراردادهای پاداش مدیران.</p>	<p>حاکمیت شرکتی</p>

منبع: محاسبات تحقیق

ب- اقدامات اجرایی: پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان در ارتباط با اجرای بهتر IFRS که در حیطه موضوعی «اقدامات اجرایی» قابل طبقه‌بندی است، به شرح جدول ۹ است:

جدول ۹

پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان برای اجرای بهتر IFRS - «اقدامات اجرایی»

رویکردهای اجرا	<ul style="list-style-type: none"> - تشکیل کمیته‌ها و کارگروه‌های ویژه برای بررسی ابعاد تخصصی و - اتخاذ دیدگاه حرفه‌ای به دور از تعارضات سیاسی.
ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی	<ul style="list-style-type: none"> - الزام بانک‌ها به پیاده‌سازی سیستم اعتبارسنجی مشتریان (حقیقی و حقوقی)؛ - توسعه زیرساخت‌های بانک‌ها به‌منظور ایجاد پایگاه‌داده مناسب برای پشتیبانی از اطلاعات موردنیاز IFRS؛ و - ایجاد سیستم‌های اطلاعاتی متحدالشکل مرتبط با اطلاعات موردنیاز IFRS (به‌منظور ارائه خروجی‌های قابل‌مقایسه برای نظارت و حسابرسی بهتر).
حاکمیت شرکتی	<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح نظام حاکمیت شرکتی و - استقرار و تقویت نظام کنترل‌های داخلی کارآمد و مؤثر.

ج- توصیه‌های سیاستی: این بخش شامل توصیه‌های سیاستی است که از بعد کلان تسهیل‌کننده فرایند اجرای IFRS است و لزوماً در کوتاه‌مدت قابل‌اجرا و اصلاح نیست. پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان در ارتباط با اجرای بهتر IFRS که در حیطه موضوعی «توصیه‌های سیاستی» قابل‌طبقه‌بندی است، به شرح جدول ۱۰ است:

جدول ۱۰

پیشنهاد‌های پاسخ‌دهندگان برای اجرای بهتر IFRS - «توصیه‌های سیاستی»

	<ul style="list-style-type: none"> - توسعه اقتصاد آزاد و رقابتی؛ - رفع تحریم‌ها؛
اصلاح ساختار اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> - کاهش تصدی‌گری دولت در اقتصاد و بانکداری؛ - لزوم استقلال کامل بانک مرکزی؛ - برنامه‌ریزی برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی؛ و - بازبینی مکانیسم‌های تنظیم نرخ سود سپرده‌ها و تسهیلات.
تقویت و توسعه بازارها	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت بازارهای مالی کشور و استفاده از سازوکارهای رقابتی و شفاف؛ - توسعه زیرساخت اطلاعاتی بازارها؛ - لزوم انسجام و یکپارچگی بانک‌های اطلاعاتی در سطح ملی (بانک مرکزی، سازمان بورس و اوراق بهادار، اداره ثبت، و سایر نهادهای مرتبط)؛ و - ایجاد نهادهای رتبه‌بندی اعتباری.
اصلاح ساختار نظام بانکی	<ul style="list-style-type: none"> - اجرای فرایند ارزیابی کیفیت دارایی‌ها (AQR)^۱ در بانک‌ها. - تعیین تکلیف بدهی‌های انباشته دولت به بانک‌ها؛ - اصلاح و بهبود نسبت کفایت سرمایه؛ و - حفظ بانک‌های دارای توان مالی مناسب، ادغام بانک‌های متوسط، و انحلال مؤسسات و بانک‌های کوچک.

۵ بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش، الزامات پیچیده استاندارد دی که به‌لحاظ فنی و اجرایی ممکن است صنعت بانکداری ایران را برای پیاده‌سازی IFRS با چالش مواجه کند، شناسایی شد. همچنین، گذار از استانداردهای ملی و اجرای این الزامات، نیازمند اتخاذ تصمیمات اصولی، برنامه‌ریزی دقیق، و فراهم کردن زیرساخت‌های لازم است. به‌منظور شناسایی الزامات استاندارد دی، ۷ سؤال و عوامل مؤثر در گذار، ۱۳ سؤال با ساختارهای متفاوت (سوالات طیفی، ساده، و باز طراحی شد.

طبق یافته‌های پرسشنامه، الزامات استاندارد دی پیچیده برای اجرا در صنعت بانکداری ایران به‌ترتیب اهمیت «اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار»، «اندازه‌گیری ارزش منصفانه»، «اندازه‌گیری و افشای انواع ریسک»، «پذیرش IFRS برای نخستین‌بار»، «مالیات انتقالی»، «شناخت و طبقه‌بندی دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی»، و «افشای

¹ Applied Quantitative Research, AQR

دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی» است. به‌طور خلاصه، در مورد چالش‌های اجرای الزامات استاندارد شناسایی شده در پرسشنامه می‌توان بیان کرد نحوه محاسبه زیان اعتباری موردانتظار با مقررات ذخیره‌گیری فعلی بانک مرکزی متفاوت بوده و رویکردی آینده‌نگر دارد. اجرای این الزام مستلزم دانش فنی، زیرساخت‌های داده در سطح ملی و بانک‌ها، فناوری اطلاعات، و مدیریت ریسک است که با زیرساخت‌های موجود فاصله دارد. این یافته با تجارب بانک‌های بین‌المللی و نظرسنجی‌ها برای مثال دیلویت (۲۰۱۶) هم‌راستا است. همچنین مطابق IFRS، حجم قابل‌ملاحظه‌ای از دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی باید به ارزش منصفانه اندازه‌گیری یا حداقل ارزش منصفانه آن‌ها در یادداشت‌های توضیحی افشا شود.

اجرای الزام ارزش منصفانه به‌دلیل ویژگی‌های اقتصاد ایران و زیرساخت‌های موجود مستلزم تغییرات بنیادی خواهد بود. IFRS9 و IFRS7 الزاماتی درخصوص اندازه‌گیری و افشای انواع ریسک‌ها دارد. مهم‌ترین و چالشی‌ترین مسئله بانک‌ها در حوزه ریسک در دنیا و ایران، سنجش ریسک اعتباری است. در واقع، به‌دلیل آنکه اعطای تسهیلات بر پایه ریسک اعتباری مشتریان صورت می‌گیرد، سنجش درست ریسک اعتباری در زمره بااهمیت‌ترین اهداف واحد ریسک و بانک قرار می‌گیرد. از طرفی، بانک‌های ایران به‌دلیل نوسان زیاد متغیرهای بازارها - ناشی از عدم ثبات اقتصادی و تورم بالا - ریسک بازار زیادی را متحمل می‌شوند. تحلیل حساسیت ریسک‌های مربوطه به‌دلیل نوسان زیاد و اثری که در سود یا زیان و حقوق صاحبان سهام می‌گذارد، به‌لحاظ تحلیلی (پیش‌بینی دامنه نوسان برای متغیرها) برای بانک‌ها چالش‌برانگیز است. علاوه‌برآن، بانک‌ها به‌دلیل مدیریت نامناسب وجوه و عدم تطابق بین سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها با مشکلات نقدینگی قابل‌توجهی روبه‌رو هستند. لذا، مدیریت ریسک نقدینگی و افشای آن یکی دیگر از چالش‌های اجرا خواهد بود.

به‌طور کلی، شناخت و طبقه‌بندی دارایی‌های مالی طبق IFRS9، براساس ویژگی‌های جریان نقدی (SPPI Test) و مدل کسب‌وکار صورت می‌گیرد. به‌دلیل دخالت دولت در نظام بانکی و متفاوت بودن شیوه بانکداری ایران با مدل رایج بین‌المللی (محور بودن عملیات بانکی بدون ربا در نظام بانکی ایران)، این مقوله برای بانک‌ها چالش‌برانگیز خواهد بود. به‌نظر می‌رسد از آنجایی که در بانک‌های ایران ابزارهای مالی بر پایه عقود اسلامی شکل گرفته‌اند، تعیین اینکه ابزار مالی به کدام روش باید اندازه‌گیری شود، با چالش‌های بیشتری همراه باشد.

یکی دیگر از موارد مطرح‌شده درخصوص ابزارهای مالی «افشای دارایی‌های مالی و بدهی‌های مالی» است. بیشترین حجم دارایی مالی بانک‌ها را تسهیلات و بدهی مالی بانک‌ها را سپرده‌ها تشکیل می‌دهد که باید ارزش منصفانه این ابزارها در یادداشت‌های صورت‌های

مالی براساس IFRS افشا شود. با اجرای این الزام، ممکن است زبان‌های هنگفتی برای برخی از بانک‌ها شناسایی شود که افشای آن چالش‌های خاص خود را دارد.

علاوه بر استانداردهای مرتبط با ابزارهای مالی، به‌نظر می‌رسد بانک‌های ایران برای اجرای تعدادی از استانداردهای دیگر نیز چالش داشته باشند. طبق مطالعات انجام‌شده و با درنظرگرفتن ویژگی‌های محیط اقتصادی، قانونی، و فرهنگی ایران و زیرساخت‌ها و امکانات موجود، استانداردهایی که ممکن است به‌طور بالقوه برای اجرا در صنعت بانکداری ایران دارای پیچیدگی باشد، شناسایی و در پرسشنامه مطرح شد. این استانداردها عبارت‌اند از IAS12 و IFRS1. یکی از الزام‌های مطرح‌شده در IFRS1 ارائه صورت‌های مالی دوره‌های قبل و اطلاعات مقایسه‌ای است که می‌باید صورت‌های مالی دو دوره قبل - که با توجه به استانداردهای ملی حسابداری و مقررات بانک مرکزی تهیه می‌شدند - به استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی تجدید ارائه شوند. این الزام همراه با دیگر افشاهای الزام‌شده در این استاندارد، پیچیدگی افشا و حجم زیاد کار گزارشگری مالی را به‌همراه داشت. همچنین در خصوص مالیات انتقالی، اگر روش حسابداری با روش مالیاتی متفاوت باشد، باعث به‌وجودآمدن دارایی‌ها و بدهی‌های مالیات انتقالی می‌شود، با توجه به اینکه قوانین و مقررات مالیاتی ایران بعضاً در مورد مالیات بر سود و هزینه‌ها دقیق و روشن نبوده و اجرای آن در برخی موارد با سوگیری همراه است^۱؛ لذا، ممکن است بانک‌ها با چالش قابل‌قبول بودن سود و زیان‌های تحقق‌نیافته دارایی‌های اندازه‌گیری‌شده به ارزش منصفانه و هزینه‌های زیان‌اعتباری موردانتظار از منظر مالیاتی مواجه شوند که موجب به‌وجودآمدن تفاوت‌های دائمی یا موقت خواهد شد. ثبت و نگهداری این تفاوت‌ها مستلزم به‌روزرسانی سیستم‌های حسابداری و فناوری اطلاعات بوده و هزینه‌بر خواهد بود.

گذار از استانداردهای ملی حسابداری به IFRS برای همه نهاد‌های مجری در سراسر دنیا بسته به میزان شکاف بین دو استاندارد، ویژگی‌های محیطی کشور، و چگونگی زیرساخت‌ها چالش داشته است. هرکدام از این نهادها تلاش کرده‌اند تا با استفاده از تجارب افرادی که در دیگر پروژه‌های گذار مشارکت کرده بودند، برنامه اقدام مناسب را طراحی و اجرا کنند. صنعت بانکداری ایران نیز به‌منظور اجرای صحیح و اصولی IFRS نیازمند اتخاذ برنامه مناسب خواهد بود. به‌دلیل اینکه تجربه عملی قابل‌ذکری در خصوص اجرای IFRS در ایران و صنعت

^۱ برای مثال، می‌توان به بند ۱۱ ماده ۱۴۸ قانون مالیات‌های مستقیم در مورد هزینه‌های قابل‌قبول مالیاتی اشاره کرد.

بانکداری وجود ندارد، پرسش دوم این پژوهش برای شناسایی عوامل اجرایی مؤثر طراحی شد.

نتایج سؤالات طیفی و ساده پرسشنامه درخصوص عوامل اثربخش در پیاده‌سازی و اجرای مستمر و مطلوب IFRS در بانک‌های ایران نشان می‌دهد «برگزاری دوره‌های آموزشی و توجیهی برای اجرای IFRS در سطح بانک‌ها»، «نظارت اثربخش و کارآمد مقام ناظر (بانک مرکزی)»، «تدوین دستورالعمل برای برخی موضوعات حساس نیازمند قضاوت در IFRS»، «تشکیل کمیته راهبری اجرای IFRS در سطح هر بانک و نهادهای صنفی بانک‌ها (کانون بانک‌های خصوصی و شورای هماهنگی بانک‌ها)»، «ابلاغ برنامه زمان‌بندی شده الزام اجرای IFRS به بانک‌ها توسط بانک مرکزی به‌عنوان مقام ناظر»، «ایجاد ساختار فرادستگاهی هماهنگ‌کننده متشکل از نهادهای ناظر بازار پول و سرمایه، وزارت اقتصاد و دارایی، سازمان امور مالیاتی، جامعه حسابداران رسمی، سازمان حسابرسی، و...»، «اصلاح قوانین و مقررات مالیاتی»، «احساس نیاز واقعی بانک‌ها به صورت‌های مالی مبتنی بر IFRS در توسعه کسب‌وکار»، «استفاده از متخصصان بین‌المللی»، «ایجاد جامعه ارزشیابان حرفه‌ای»، و «تدوین دستورالعمل انطباق محصولات بانکداری بدون ربا با تعاریف مرتبط در IFRS» به‌ترتیب از مهم‌ترین موارد است. همچنین با توجه به پاسخ‌ها، مدت‌زمان لازم برای ایجاد بسترهای مناسب به‌منظور اجرای IFRS (حداقل زمان لازم برای دوره گذار) ۳ سال تخمین زده می‌شود.

در نهایت، یافته‌های سؤال باز پرسشنامه در خصوص عوامل مؤثر برای اجرای بهتر IFRS در صنعت بانکداری ایران در سه حیطة موضوعی «برنامه‌ریزی»، «اقدامات اجرایی»، و «توصیه‌های سیاستی» طبقه‌بندی شد. پیشنهاد پاسخ‌دهندگان راهکارهایی در راستای «تدوین نقشه راه با زمان‌بندی معین»، «هماهنگ‌سازی قوانین و مقررات و رفع چالش‌های قانونی در اجرای IFRS»، «تدوین راهنمای اجرای استانداردها»، «نظارت»، «حاکمیت شرکتی»، «رویکردهای اجرا»، «آموزش»، «ایجاد و توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی»، «اصلاح ساختار اقتصادی»، «تقویت و توسعه بازارها»، و «اصلاح ساختار نظام بانکی» است.

به‌طور کلی، یافته‌های پرسشنامه درخصوص عوامل مؤثر در مدیریت گذار به IFRS با یافته‌ها و تجارب سازمان ملل، ۲۰۰۸؛ پی‌دبلیوسی، ۲۰۱۳؛ بارب، ۲۰۱۴؛ ویور، ۲۰۱۴؛ ویور و وود، ۲۰۱۵؛ ادواردز، ۲۰۱۶؛ جی‌این‌جانگ، ۲۰۱۶؛ پلاتا و همکاران، ۲۰۱۷؛ مارادونا و چند، ۲۰۱۸؛ و وان و های، ۲۰۱۸ هم‌راستاست.

محدودیت‌های پژوهش: دانش فنی و تجربه عملی نسبتاً محدود افراد پاسخ‌دهنده نسبت به IFRS (با توجه به حداکثر تلاش ممکن در شناسایی پاسخ‌دهندگان) از جمله محدودیت‌های ذاتی این پژوهش محسوب می‌شود. همچنین همان‌طور که از نتایج آزمون تحلیل واریانس و دسته‌بندی فیشر مشخص است، به نظر می‌رسد گروه‌های پاسخ‌دهنده در برخی جهات با مصلحت‌سنجی‌هایی به سؤالات پاسخ داده‌اند. ویژگی‌های منحصر به فرد محیط اقتصادی و ساختار و مشکلات صنعت بانکداری ایران نیز سبب شده است که در قیاس با اغلب تحقیقات بین‌المللی فرایند پیمایش حاضر با چالش‌های بیشتری همراه باشد.

پیشنهاد برای پژوهش‌های آتی: در پژوهش حاضر، الزامات پیچیده استاندارد IFRS برای اجرا در صنعت بانکداری ایران شناسایی شد. در پژوهش‌های آتی، می‌توان به بررسی چالش‌های اجرایی و زیرساخت‌های مناسب برای پیاده‌سازی هر یک از این الزامات پرداخت؛ برای مثال، «اندازه‌گیری زیان اعتباری موردانتظار» ماهیتی آینده‌نگر دارد و مستلزم پیش‌بینی شرایط اقتصادی آینده، رتبه‌بندی اعتباری، و مدل‌سازی‌های پیچیده است. با توجه به محیط اقتصادی ایران، تبیین هر یک از مؤلفه‌های فوق می‌تواند موضوع تحقیق باشد. همچنین، یکی از عوامل مؤثر در مدیریت گذار به IFRS که در این پژوهش شناسایی شد، سازگار کردن قانون بانکداری بدون ربا با الزامات IFRS است. پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی چگونگی این سازگاری بررسی و راهکارهای لازم برای موارد چالشی ارائه شود.

فهرست منابع

- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۸۴). شناسایی درآمد عقود اسلامی بر مبنای روش تعهدی. بخشنامه مب/۷۷۲، مورخ ۱۳۸۴/۰۴/۲۷.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۸۵). دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری و نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مؤسسات اعتباری. بخشنامه مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۰۵.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۱). دستورالعمل نحوه تشخیص و حذف مطالبات غیرقابل وصول از دفاتر مؤسسه اعتباری و افشای آن در صورت‌های مالی و اصلاح «دستورالعمل محاسبه ذخیره مطالبات مؤسسات اعتباری». بخشنامه ۹۱/۲۱۲۷۰ مورخ ۱۳۹۱/۰۱/۳۱؛ موضوع بخشنامه مب/۲۸۲۳ مورخ ۱۳۸۵/۱۲/۰۵.
- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۳۹۷). صورت‌های مالی نمونه مؤسسات اعتباری. بخشنامه شماره ۹۷/۲۳۳۸۶۰ مورخ ۱۳۹۷/۰۷/۰۸، ویرایش چهارم.
- بدری، ا. (۱۳۹۴). صورت عملکرد سپرده‌های سرمایه‌گذاری: ارتقای پاسخ‌گویی در مدل کسب‌وکار بانکداری بدون ربا، همگرا با IFRS. پژوهشکده پولی و بانکی بانک مرکزی ج.ا.ا. کد گزارش: MBRI-PP-94011.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۶۲). قانون عملیات بانکی بدون ربا (بهره)، مصوب ۱۳۶۲/۰۶/۰۸ با اصلاحات و الحاقات بعدی.
- مجلس شورای اسلامی. (۱۳۶۶). قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۰۳ با آخرین اصلاحات تا تاریخ ۱۳۹۸/۰۳/۲۹.
- Alkhtani, S. (2012). The relevance of IFRS to less developed economies: Challenges and opportunities, Saudi Arabia as a case study. In: *Proceedings of Global Accounting. Finance and Economics Conference, Melbourne, Australia*, pp. 20-21.
- Bao, E. et al. (2015). IFRS 9 impairment regulations: Implementation challenges and potential solutions. *Moody's Analytics*.
- Barbe, O., Didelot, L. & Ashta, A. (2014). From disconnected to integrated tax and financial systems A post-IFRS evaluation of evolution of Tax and Financial Reporting relationships based on the French case. *Research in Accounting Regulation*. 26(2): p. 242-256.
- Beckman, J. K. (2016). Introductory comments for the special edition on the effects of International Financial Reporting Standards (IFRS). *International Journal of Managerial Finance*, 12 (2), 85-105.

- Bonsón, E., Cortijo, V. & Escobar, T. (2009). Towards the global adoption of XBRL using International Financial Reporting Standards (IFRS). *International Journal of Accounting Information Systems*, 10 (1), 46-60.
- Cairns, D., et al. (2011). IFRS fair value measurement and accounting policy choice in the United Kingdom and Australia. *The British Accounting Review*. 43(1): p. 1-21.
- Caruso, E., D'Hulster, K., Kliatskova, T., & Ortiz, J. (2021). Accounting provisioning under the expected credit loss framework: IFRS 9 in emerging markets and developing economies-A set of policy recommendations. World Bank.
- Delloite. (2016). Sixth Global IFRS Banking survey.
- ECoopers, P.W. (2013). Tax considerations relating to fair value accounting.
- Edwards, G. (2016). Supervisors' key roles as banks implement expected credit loss provisioning. *SEACEN Financial Stability Journal*, 7(1): p. 1-25.
- Guerreiro, M.S., Rodrigues, L. L. & Craig, R. (2012). Voluntary adoption of International Financial Reporting Standards by large unlisted companies in Portugal – institutional logics and strategic responses. *Accounting, Organizations and Society*, 37 (7), 482-499.
- Gulyás, É. & Somogyi, C. (2019). Experiences relating to the introduction of IFRS 9 in the banking sector. *Economy and Finance: English-Language Edition of Gazdaság És Pénzügy*, 6(3), 266-295.
- Hoogendoorn, M. (2006). International accounting regulation and IFRS implementation in Europe and beyond – experiences with first-time adoption in Europe. *Accounting in Europe*, 3, 23-26.
- Ibrahim, M.A., Stanton, P. & Rodrigs, M. (2014). Should Iraq adopt IFRS? *International Journal of Trade, Economics and Finance*, 5 (6), 541.
- Jee In Jang, K.A.I., (2016). IFRS adoption in Korea: 5 years' experience and lessons. Korea Accounting Standards Board.
- Jermakowicz, E.K., Reinstein, A. & Churyk, N.T. (2014). IFRS framework-based case study: DaimlerChrysler – adopting IFRS accounting policies. *Journal of Accounting Education*, 32 (3), 288-304.

- Jones, S. & Higgins, A. D. (2006). Australia's switch to international financial reporting standards: A perspective from account preparers. *Accounting and Finance*, 46 (4), 629-652.
- Joshi, M., Yapa, P.W.S. & Kraal, D. (2016). IFRS adoption in ASEAN countries: Perceptions of professional accountants from Singapore, Malaysia and Indonesia. *International Journal of Managerial Finance*, 12 (2), 211-240. 10.1108/IJMF-04-2014-0040.
- Judy B., Joshi, M., Yapa, P. & Kraal, D. (2016). IFRS adoption in ASEAN countries: Perceptions of professional accountants from Singapore, Malaysia and Indonesia. *International Journal of Managerial Finance*, 12 (2), 211-240.
- KPMG (2016). *Guide to annual financial statements: IFRS9 – Illustrative disclosures for banks*.
- Maradona, A.F. & P. Chand (2018). The pathway of transition to International Financial Reporting Standards (IFRS) in developing countries: Evidence from Indonesia. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, 30: p. 57-68.
- Nurunnabi, M. (2017b). Auditors' perceptions of the implementation of International Financial Reporting Standards (IFRS) in a developing country. *Journal of Accounting in Emerging Economies*, 7 (1), 108-133.
- Plata, G., et al. (2017). IFRS 9 Pro-cyclicality of provisions. Spanish banks as an illustration. *BBVA Research*, 2017.
- Schön, W. (2004). International accounting standards-A starting point for a common European tax base? *European Taxation*, 44(10), 426-440.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2005). Review of practical implementation issues of international financial reporting standards. Geneva, 21–23.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2008). Practical implementation of international financial reporting standards, lessons learned. Case Studies on IFRS. United Nations, New York and Geneva, UNCTAD/DIAE/ED/2008/1.
- Van, H.T.T., V.T.K. Anh, & N.D. Huy, (2018). International financial reporting standards and orientation of Vietnam: "Roadmap &

- International Experience." *Accounting and Finance Research*. 7(4): p. 167-183.
- Weaver, L., & Woods, M. (2015). The challenges faced by reporting entities on their transition to International Financial Reporting Standards: A qualitative study. *Accounting in Europe*, 12(2), 197-221.
- Weaver, L. (2014). *Managing the transition to IFRS-Based financial reporting: A practical guide to planning and implementing a transition to IFRS or National GAAP*. John Wiley & Sons.
- Wong, P. (2004). *Challenges and successes in implementing international standards: Achieving convergence to IFRSs and ISAs: The Wong Report*. International Federation of Accountants (IFAC).